

KALAJOKI 2014

Kokkokankaan ja Torvenkylän tuulivoimapuiston arkeologinen inventointi

Jaana Itäpalo 2.12.2014

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIAPALVELU

Tiivistelmä

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu suoritti arkeologista inventointia Pohjois-Pohjanmaalla Kalajoen Kokkokankaan ja Torvenkylän tuulivoimapuiston ja tuulivoimahankkeen sähkönsiirtoreittien suunnittelualueilla. Enintään on suunniteltu 36 tuulivoimalan rakentamista. Sähkönsiirtoreittien pituus on n. 6,5 km. Työn tilaaja on Ramboll Finland Oy. Hankeomistajat ovat SABA Tuuli Oy Ab ja Windpower Oy. Maastotarkastukset tehtiin 29.9.-3.10. ja 3.11.2014 yhteensä 6 kenttätyöpäivän aikana. Maastotyön suoritti FM Jaana Itäpalo.

Suunnittelualueelta ei ole tiedossa muinaisjäännöksiä. Hankealueen tuntumasta on tiedossa Moskuankallioiden rautakautinen röykkiökohde (mj-tunnus 1000012386).

Inventoinnissa löytyi kaksi uutta rautakautista kohdetta. Moskuankalliot 2 kohteessa on yksi röykkiö ja osittain vaurioitunut röykkiö. Toolinpelto kohteessa on rakkakuoppia. Historiallisen ajan muinaisjäännöksiä löytyi yksi, joka on tervahauta kohteessa Sääskenkangas. Muut inventointihavainnot liittyvät lähihistoriassa autioituneisiin tiloihin.

Etäisyys suunnitelluista tuulivoimaloista rautakautisiin muinaisjäännöksiin on n. 250-550 m. Inventoinnin pohjana olevien sijoitussuunnitelmien toteutuksella ei olisi vaikutusta kohteisiin.

Sisällysluettelo

S.

1. Perustiedot.....	4
2. Inventoinnin lähtökohdat ja menetelmät.....	4
Esiselvitys.....	4
Tutkimushistoria.....	5
Maastoinventointimenetelmä.....	5
3. Maisema, topografia ja geologia.....	5
Inventoidut alueet ja maastokuvaukset.....	7
4. Alueen esihistoriallinen maankäyttö.....	10
5. Alueen historiallisen ajan maankäyttö.....	11
6. Tulokset.....	13
7. Yleiskartta.....	14
8. Kohdehakemisto.....	15
9. Kohdetiedot.....	15
10. Aineistoluettelo.....	27

1. Perustiedot

Inventointialue: Kokkokankaan ja Torvenkylän tuulivoimapuiston hankealue ja tuulivoimahankkeen vaihtoehtoiset voimajohtoreitit

Tilaaaja: Ramboll Finland Oy

Hankeomistajat: SABA Tuuli Oy Ab ja Windpower Oy

Inventoinnin laji: osainventointi

Kenttätöaika: 29.9.-3.10. ja 3.11.2014, yhteensä 6 kenttätöpäivää

Karttanumerot: UQ421 maastokarttarasteri 1:50 000
241307, 241308 vanha peruskartta yleislehtijako

Korkeus: n. 12,5-25 m mpy

Koordinaattijärjestelmä: ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatisto

Kopio raportista: Museoviraston arkisto (digitaalinen ja paperikopio), Pohjois-Pohjanmaan museo (digitaalinen kopio)

Aiemmat löydöt: -

Inventointilöydöt: -

Aiemmat tutkimukset: 2008 Kaisa Lehtonen ja Pentti Rislä, Moskuankalliot tarkastus

2. Inventoinnin lähtökohdat ja menetelmät

Pohjois-Pohjanmaalla Kalajoella suoritettiin syksyllä 2014 arkeologinen maastoinventointi Kokkokankaan ja Torvenkylän tuulivoimapuiston suunnittelualueella ja hankkeen vaihtoehtoisilla sähkönsiirtoreiteillä. Enimmillään on suunniteltu 36 tuulivoimalan rakentamista. Sähkönsiirtoreittien pituus on yhteensä n. 6,5 km. Hankealueelta ei ollut tiedossa ennen inventointia muinaisjäännöksiä. Lähin muinaisjäännös Moskuankalliot (mjtunnus 1000012386) sijaitsee hankealueen välittömässä tuntumassa. Kohteessa on neljä kiviröykkiötä, joihin on voitu tehdä rautakaudella hautauksia. Muut lähimmät tunnetut muinaisjäännökset sijaitsevat n. 3-3,7 km:n etäisyydellä. Kohteista on kartoitettu pronssikautisiksi haudoiksi luokiteltuja kiviröykkiöitä.¹

Karttarasteri MML@ 11/2014.

Kohdealueen sijainti.

Esiselvitys

Uusien esihistoriallisten muinaisjäännösten etsimisessä ja potentiaalisten alueiden paikallistamisessa käytettiin Museoviraston rekisteriportaalin tietoja, hanke- ja lähiseudulla tehtyjen aikaisempien arkeologisten selvitysten tuloksia, GTK:n kallioperä- ja maaperäkartoja, Maanmittauslaitoksen avointa dataa, mm. ortokuvia, maastokarttarastereita ja korkeusmallia 10 m. Laserkeilausaineiston pistepilviaineistoa alueesta ei ole vielä

¹ Aiemmat kohdetiedot Museoviraston kulttuuriympäristön rekisteriportaalin mukaan, <http://kulttuuriymparisto.nba.fi/net-sovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx> ja Kulttuuriympäristön tutkimusraportit Kalajoki, http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/raportti/read/asp/hae_liite.aspx?id=100273&tyyppi=pdf&kunta_id=74

saatavilla, ja se on käytettävissä todennäköisesti vasta vuonna 2015. Pistepilviaineisto tuottaa kohteensa pinnanmuodoista erittäin tarkkaa tietoa, ja sen avulla voidaan paikantaa lähinnä erilaisia kuoppakohteita, kuten asumuspainanteita, tervahautoja ja hiilimiiluja tai isoja vallirakenteita. Historiallisen ajan asutus- ja elinkeinojen historiaa selvitettiin kirjallisuustietojen, internetistä löytyvän historiallisen karttamateriaalin ja lisäksi käytettiin CD-romille koottua aineistoa Lestijokilaakson historiasta, perimätiedosta ja arkeologiasta ja siinä MA arkeologi Hans-Peter Schulzin tekemää asutushistoriallista esitystä. Maankäytön historiaa on myös selvitty vanhimpien vuonna 1952-1953 alueesta laadittujen peruskarttojen avulla.

Tutkimushistoria

Himangan muinaisjäännökset on inventoitu vuonna 1984 (Helena Taskinen, Museovirasto), jolloin paikannettiin uusina kohteina lähinnä röykkiöitä kivikautisilta ja pronssikautisilta rantatasoilta. Lähimmät niistä sijaitsevat hankealueen itäpuolella n. 2-4 km:n etäisyydellä.

Maastoinventointimenetelmä

Maastoinventoinnissa arvioitiin ja tarkastettiin voimalapaikat lähiympäristöineen, suunnitellut uudet tai parantavat tielinjat sekä vaihtoehtoiset voimajohtoreitit kuivan maan osuuksilla n. 150 metrin vyöhykkeellä. Umpimetsät ja pusikoituneet hakkuualueet arvioitiin yleispiirteisesti. Inventointi perustuu pääosin silmävaraisiin pintahavaintoihin. Havaittujen kohteiden maannosta ja rakennetta tarkastettiin kairaamalla ja tarpeen vaatiessa poistettiin hieman peitekasvillisuutta. Maannosta ja maaperän raekoostumusta tarkastettiin ojien leikkauksissa, metsäteiden varsilla ja muutamilla paikoilla siihen oli mahdollisuus metsäauratuilla alueilla. Muinaisjäännöksille hyviä alueita pyrittiin havainnoimaan myös kasvillisuuden perusteella. Hiekkaa tai hienompaa koekuopitukselle sopivaa maaperää ei inventoinnissa havaittu. Kohteet ja suunniteltuja rakentamisen alueita valokuvattiin ja niistä kirjattiin maasto- ja maisemaselvityksiä ja mahdolliset taustatiedot. Hankealueen tuntumassa sijaitseva tunnettu kohde Moskuankalliot esitellään tässä selvityksessä ja myös läheltä hankealuetta löytynyt uusi kohde Toolinpelto.

Työssä käytettiin gps-paikanninta Garmin GPSmap 62s, jonka tarkkuus on n. +/- 6 m ja Quantum Gis 1.8.0.-ohjelmaa paikkatietohallintaan.

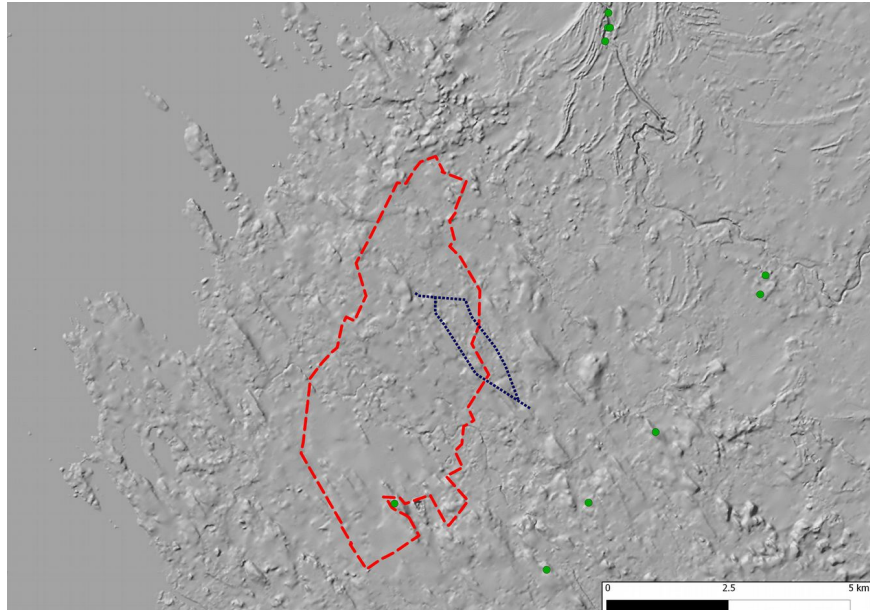
3. Maisema, topografia ja geologia

Kohdealueen sijaintikorkeus n. 12,50-25 m mpy vastaa muinaisrantatasoa varhaisrautakaudelta n. 2800 cal BP keskirautakaudelle n. 1500 cal BP.² Maasto on enimmäkseen loivapiirteistä. Selvempää korkeusvaihtelua esiintyy alueen keskiosassa louhikkoisen Hirvijärvenkankaan ja Pakoriutan kohdalla, pohjoisosassa Torvenkyläntien ja Ritakankaan välissä ja suurimmat korkeuserot n. 10 m/100 m ovat hankealueen eteläosassa Moskuankallioiden alueella. Pöntiönjoen eteläpuolella maasto on enimmäkseen tasaista. Mäkien ja loivien kangasselänteiden väliset alueet ovat suureksi osaksi ojitettua rämettä. Maaperä on karkeaa moreenia ja monin paikoin vaikeakulkuista kivikkoa. Mäkipaikoilla on joitakin rakkoja, joilla kivet ovat keskimäärin 0,5-1 metrin kokoisia, pieniä avorakkoja esiintyy myös tasaisessa maastossa rämeiden reunoilla.³ Voimalinja kulkee lähes kokonaan talousmetsissä kivikkaisilla matalilla selänteillä tai tasaisessa rämeessä.

Hankealueen keskiosan halki virtaa Pöntiönjoki, jonka uomat ovat paikoin muuttuneet ja ehtyneet ojitusten seurauksena. Joen rannat ovat matalia, korkeusvaihtelua ei ole juuri lainkaan. Muita vesistöjä ovat muutamat pienet suo- tai turverantaiset lammet. Hankealueen pohjoisreunalla sijaitseva Syväjärven pelto oli aiemmin järvi, joka on laskettu viljelysmaan lisäämiseksi. Tällä alueella on nykyisinkin peltöjä. 1950-luvun alussa laadittujen peruskarttojen mukaan kohdealueella oli tuolloin monin paikoin peltöjä alueilla, jotka nyt ovat metsittyneet, mm. Pöntiönjoen varrella. Hankealueella sijaitisi vielä myös Kokon ja Karhumaan tilat. Molemmat tilat on merkitty myös 1800-luvun puolivälin maissa laadituille kartoille. Vanhat peltoalueet ovat kuten myös muu hankealue miltei kokonaan talousmetsäkäytössä.

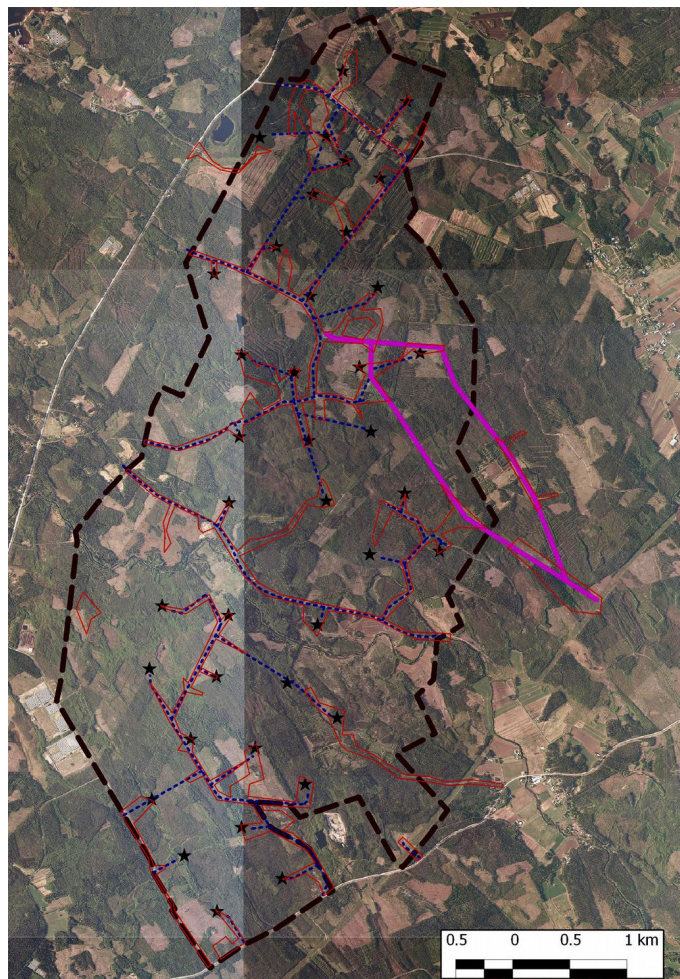
² Schulz Hans-Peter, rannansiirtymistaulukko, julkaisematon.

³ Geologian tutkimuskeskus, http://www.gtk.fi/tietopalvelut/geologiset/kartta_aineistot/
<http://geomaps2.gtk.fi/geo/>

Tausta-aineisto, MML@ 11/2014

Suunnittelualue/inventointialue ja sähkönsiirtoreitit 10 m -korkeusmallia vasten. Tunnetut arkeologiset löytö- tai havaintopaikat merkitty ympyröillä.

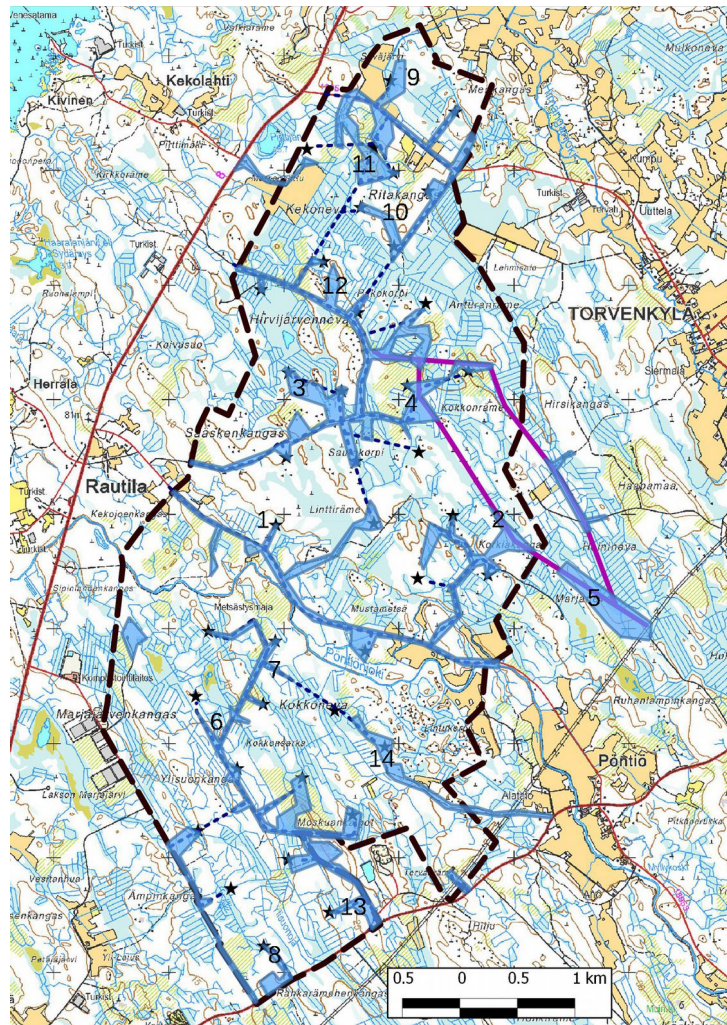

Tausta-aineisto, MML@ 11/2014

Voimalapaikat, tielinjat ja sähkönsiirtoreittivaihtoehdot ortoilmakuvassa. Inventoidut alueet rajattu punaisella.

Inventoidut alueet ja maastokuvaukset

Tausta-aineisto, MML@ 11/2014

Inventoidut alueet tummennettu ja valokuvauspaikat numeroitu. Voimalapaikat merkitty tähdillä, pääsytiät katkoviivalla ja voimalinjareitit punaisella viivalla.

Valokuvat

1 Kuva voimalapaikan vaikutusalueelta koilliseen villisikojen tarhausalueelle.

2 Pieni rakkakivikko läntisemmällä voimalinjareitillä Korkiakankaan itäreunalla. Koko kangas on metsäaurattu, tiheää mäntytaimikkoa.

3 Metsäinen alue Hirvijärvennevan eteläpuolella.
Kuva pohjoiseen suunnitellun voimalapaikan suuntaan.

4 Vanhoja peltoalueita Kokkonrämeeen länsipuolella voimalapaikan eteläpuolella ja läntisemmän voimalinjavaihtoehdon länsipuolella. Kuva pohjoiseen.

5 Kivikkoista kangasta Marjarämeen keskiosassa suunnitellun voimalinjan eteläpuolella. Tuore kangas, kuusikkometsää. Kuva koilliseen.

6 Entistä peltoa Nutturalammen eteläpuolella
Kuva pohjoiseen.

7 Pöntöntieltä Moskuankallioiden ohi Kokkonevan suuntaan johtavan metsätien varret ovat kauttaaltaan muokattuja. Kuva tien pohjoispäästä Kokkonevalle johtavalta tielinjaukselta.

8 Tielinjaa voimalapaikalle Pönttion tien pohjoispuolella. Kivikkoinen kangas. Kuva pohjoiseen.

9 Voimalapaikan vaikutusaluetta entisen Syväjärven itäpuolella. Paikalla kasvaa kuusikkoa.

10 Soistuvaa kangasta Ritakankaan eteläpuolella. Kuva länteen voimalapaikan suuntaan.

11 Voimalapaikka Ritakankaan ja Torvenkyläntien välissä kivikkoisen mäen pohjoispuolella. Kuva kaakkoon mäen suuntaan.

12 Vanhan sorakuopan reunaa Hirvijärvennevan ja metsätien pohjoispuolella. Kuva pohjoiseen.

13 Tielinja voimalapaikalle kallioiden pohjoispuolella. Kuva luoteeseen. Alueen kallioissa on kvartsijuonteita.

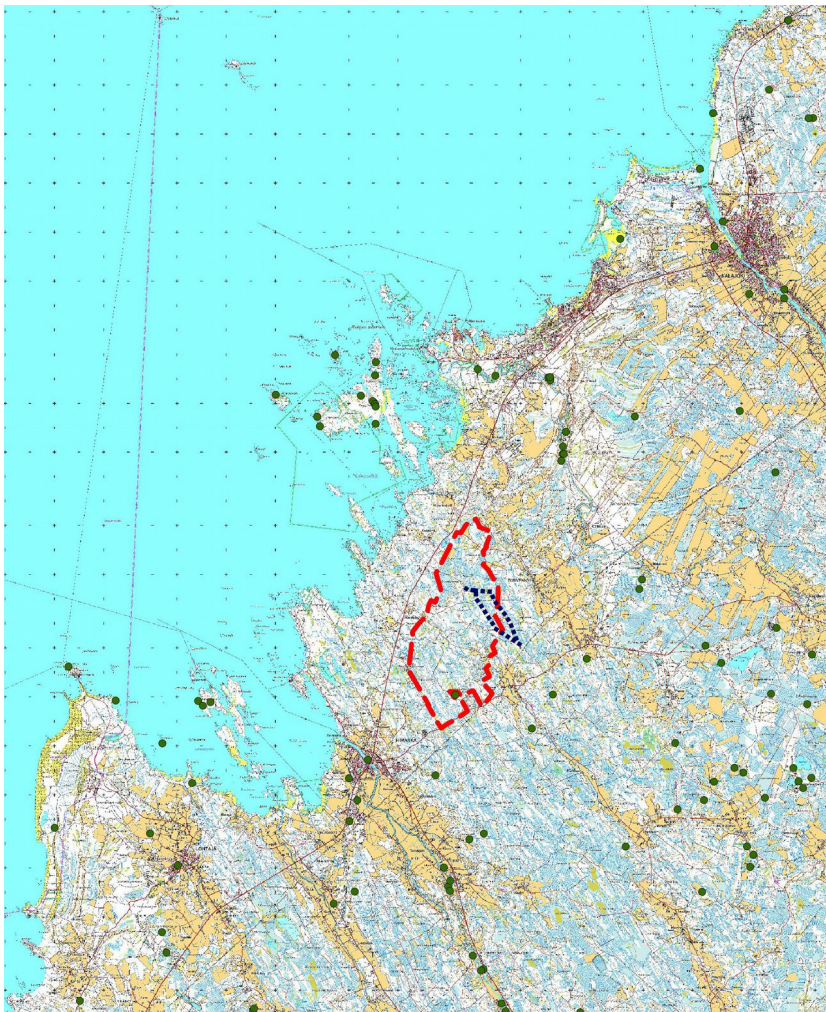

4. Alueen esihistoriallinen maankäyttö

Lähin tunnettu esihistoriallinen kohde on Moskuankalliot, joka sijaitsee välittömästi hankealueen tuntumassa. Paikalta on kartoitettu yksi selvärakenteinen röykkiö ja 2-3 pienempää röykkiötä. Lähimmät muut esihistoriallisiksi ajoitetut kohteet sijaitsevat kohdealueen itä- ja kaakkoispuolella n. 2-3,7 kilometrin etäisyydellä pronssikautisilla korkeuksilla n. 32,5-37,5 mpy. Tarkastelualueella vastaavilla korkeuksilla lähimmät kivirakenteet sijaitsevat etelään päin mentäessä Kokkolan Lohtajalla Nutturakankaan kohteessa, missä on kolme kivilatomusta n. 20 m mpy. Sen lähistöllä on ollut toinenkin rautakautinen röykkiökohde, jossa on ollut alun perin yli 5 röykkiötä, mutta kohde on suurimmaksi osaksi tuhoutunut. Pyhäjoen Mäkikankaalla on yksittäinen röykkiö n. 27,5 m mpy.

Noin 2 km hankealueen eteläpuolelta Pihlajamäen kohteesta on löytynyt rautakautinen keihäänkärki korkeudelta 20 m mpy. Himangan keskustaajaman lounaispuolelta on löytynyt kupurasolki kohteesta Tilus/Kotipalsta. Löytöpaikka on keskirautakauden korkeudelta 12,5- 15 m mpy. Toinen mahdollisesti rautakauteen ajoittuva löytö on keihäänkärki kohteesta Kannus Rautio. Löytöpaikka sijaitsee Himangan keskustaajamasta n. 1 km etelään korkeudella 12,5-15 m mpy. Pohjoiseen päin mentäessä lähimmät metallikauteen ajoittuvat löydöt ovat tiedossa vasta Pyhäjoen ja Kalajoen rajan tuntumasta kohteesta Hirsilampi Mustahaka, mistä on 1200-luvulle radiohiiliajoitettu suksi- tai jalaslöytö.

Lähialueiden löydöt pronssikauden loppupuolen ja varhais- tai keskirautakauden muinaisrantatasoilta viittaavat ilmiönä siihen, että alueella on jaksojen aikana liikkunut pyyntiyhteisöjä.

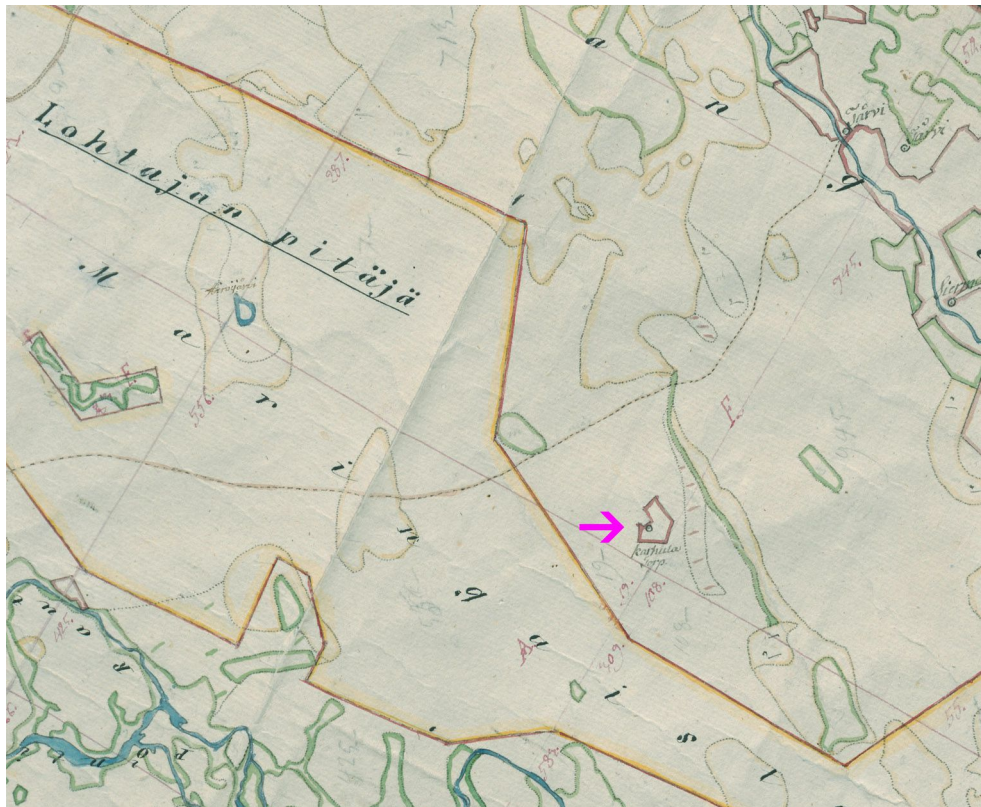

Arkeologiset löytö- ja havaintopaikat tuulivoimapuiston ja sähkönsiirtoreittien lähiseudulla merkitty ympyröillä.

5. Alueen historiallisen ajan maankäyttö

Kohdealue sijaitsee lähellä 1600-1700-luvuilta periytyvää Pohjanmaan rantatietä ja vanhojen merenrantakylä- ja Pöntiönjoen sekä Himankajoen varteen sijoittuvan niin ikään vanhan kyläasutuksen läheisyydessä. Tarkempia verotietoja asutuksesta on vasta 1500-luvun puolivälistä,⁴ mutta asutus oli syntynyt merenrantakyläin jo aiemmin. Ennen 1550-lukua ensimmäiset talot oli jo perustettu Pöntiöön, Rautilaan, Kekolahteen ja hankealueen pohjoispuolella Siiponjoen varteen Himankakylään.⁵ Yleisesti alueella perustettiin runsaasti torppia varsinkin 1850-luvulla, vuosikymmenen lopussa niitä oli silloisessa Suur-Lohtajan pitäjässä 272.⁶

1800-luvun puolivälissä laaditulle pitäjänkartalle on hankealueen itäpuolelle Haapamaan länsipuolella merkitty Karhulan torppa. Vuonna 1856 laaditulle Kalmbergin maastokartalle on merkitty myös Kokon torppa nykyisen Kokkonrämpeen länsipuolelle (ks. kartta s. 25). Molemmat tilat on merkitty vielä vuoden 1960 peruskartalle ja Karhula vielä vuoden 1979 peruskartalle. Pitäjänkartan mukaan hankealueella oli nautintapalstoja ja niittyjä ja Torvenkylän ja Rautilan välillä kuki polku. Aikaisemmin hankealueen pohjoisosassa sijainnut Syväjärvi oli kartan laatimisen aikana vielä laskematta.

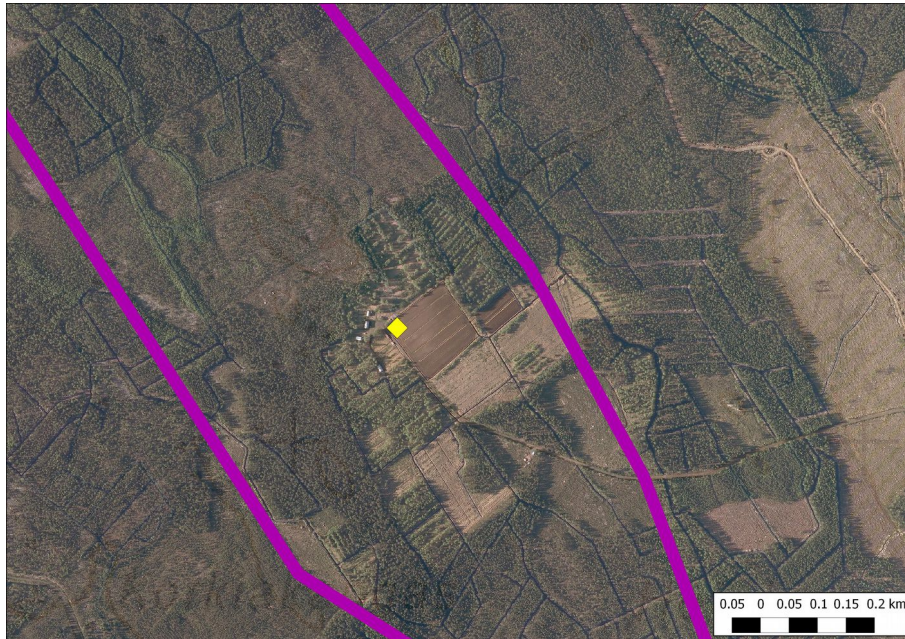

Ote vuonna 1846 laaditusta pitäjänkartasta, Karhulan torppa nuolen osoittamassa kohdassa, Arkistolaitoksen digitaaliarkisto, <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=6181361>

⁴ Suur-Lohtajan historia 1, s. 49-50.

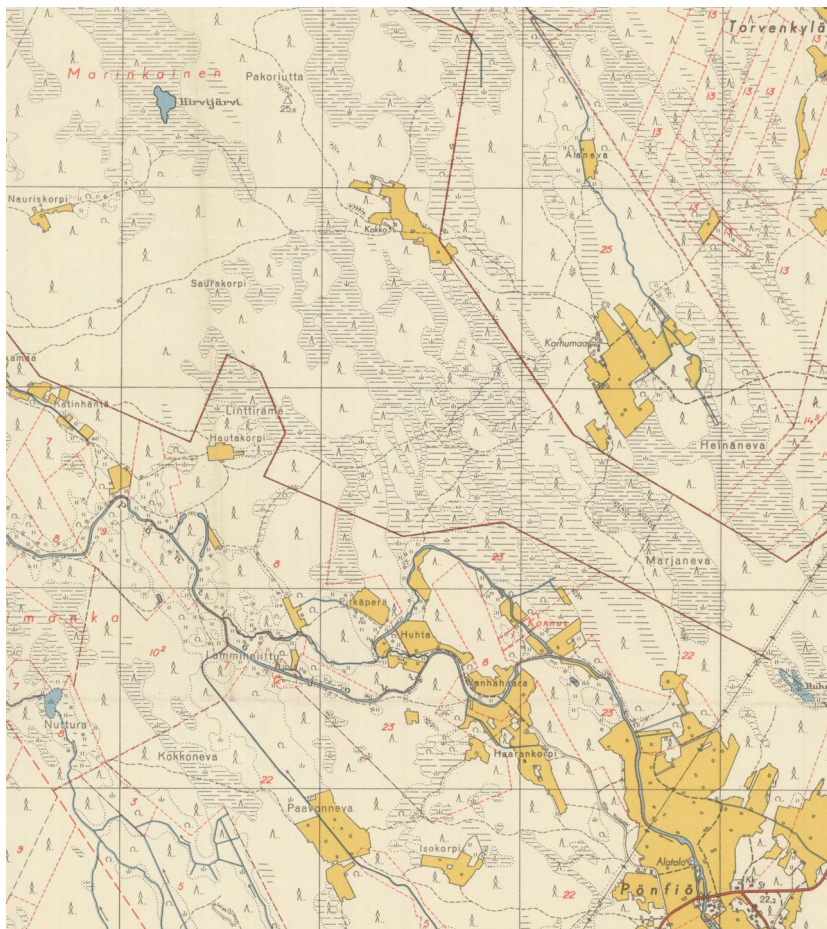
⁵ Schulz Hans-Peter ja Jaana Itäpalo, Lestijokilaakson historia. CD-rom. Julkaisematon. Lestijärven kunta ja Pirityiset 2003.

⁶ Suur-Lohtajan historia 2, s. 27.

Tausta-aineisto, MML@ 11/2014

Karhulan torppa sijaitsi alueella, joka nykyisin on osin otettu turvetuotantokäyttöön. Alueet on myös laajalti avohakattuja. Torpan likimääräinen sijainti merkitty vinoneliöllä.

Ote vuoden 1952 peruskartasta, johon merkittyinä Kokon ja Karhumaan tilat peltoineen. Kohdealueella oli myös muualla peltoja, jotka ovat nykyisen metsittyneet. Kartta: <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Suomen sodan aikana joukot ovat liikkuneet rantatietä pitkin ja joukkoja oli asemissa myös Himangalla ja Himangan Kannuskylässä.⁷ Kaikista sodan tapahtumista ei välttämättä ole säilynyt lähdemainintoja tai perimätietoa, ja siten seudulta voi olla vielä löydettävissä sotatapahtumiin liittyviä kohteita.

Sen perusteella, että kohdealue sijaitsee vanhan historiallisen asutuksen läheisyydessä sekä 1600-luvulta periytyvän pääväylän varrella, voi olettaa, että alueelta olisi löydettävissä alueella liikkumiseen ja ainakin tavallisimpiin elinkeinoihin liittyviä kohteita. Toisaalta asutus on koko ajan pysynyt jokivarsilla vanhoissa jo varhain asutetuissa kylissä ja asutustoiminnasta hankealueella on vähän merkkejä.

Torvenkyläläinen Maarit Luikku on antanut tietoja alueen lähihistoriallisen ajan asutuksesta sekä mahdollisista lähialueilla sijaitsevista muinaisjäännöksistä. Näitä ei tämän selvityksen puitteissa ollut mahdollista tarkistaa, koska ne sijaitsevat inventointialueen ulkopuolella.

6. Tulokset

Inventoinnissa löytyi kaksi uutta rautakautista kohdetta. Moskuankalliot 2 kohteessa on yksi röykkiö ja mahdollisia merkkejä ainakin yhdestä muusta röykkiöstä. Toolinpelto kohteessa on eri tyyppisiä kuoppia. Historiallisen ajan muinaisjäännöksiä löytyi yksi, joka on tervahauta kohteessa Sääskenkangas. Muut inventointihavainnot liittyvät lähihistoriassa autioituneisiin tiloihin.

Etäisyys suunnitelluista tuulivoimaloista rautakautisiin kohteisiin on n. 250-550 m. Etäisyys on riittävä, ja hankkeen toteutuksella ei olisi suoraa vaikutusta kohteisiin. Sääskenkankaan tervahautakohde sijaitsee n. 240 metrin etäisyydellä lähimmästä suunnitellusta tuulivoimalasta ja n. 70 m lähimmästä suunnitellusta tielinjasta. Inventoinnin pohjana olevien sijoitussuunnitelmien toteutuksella ei olisi vaikutusta kohteeseen.

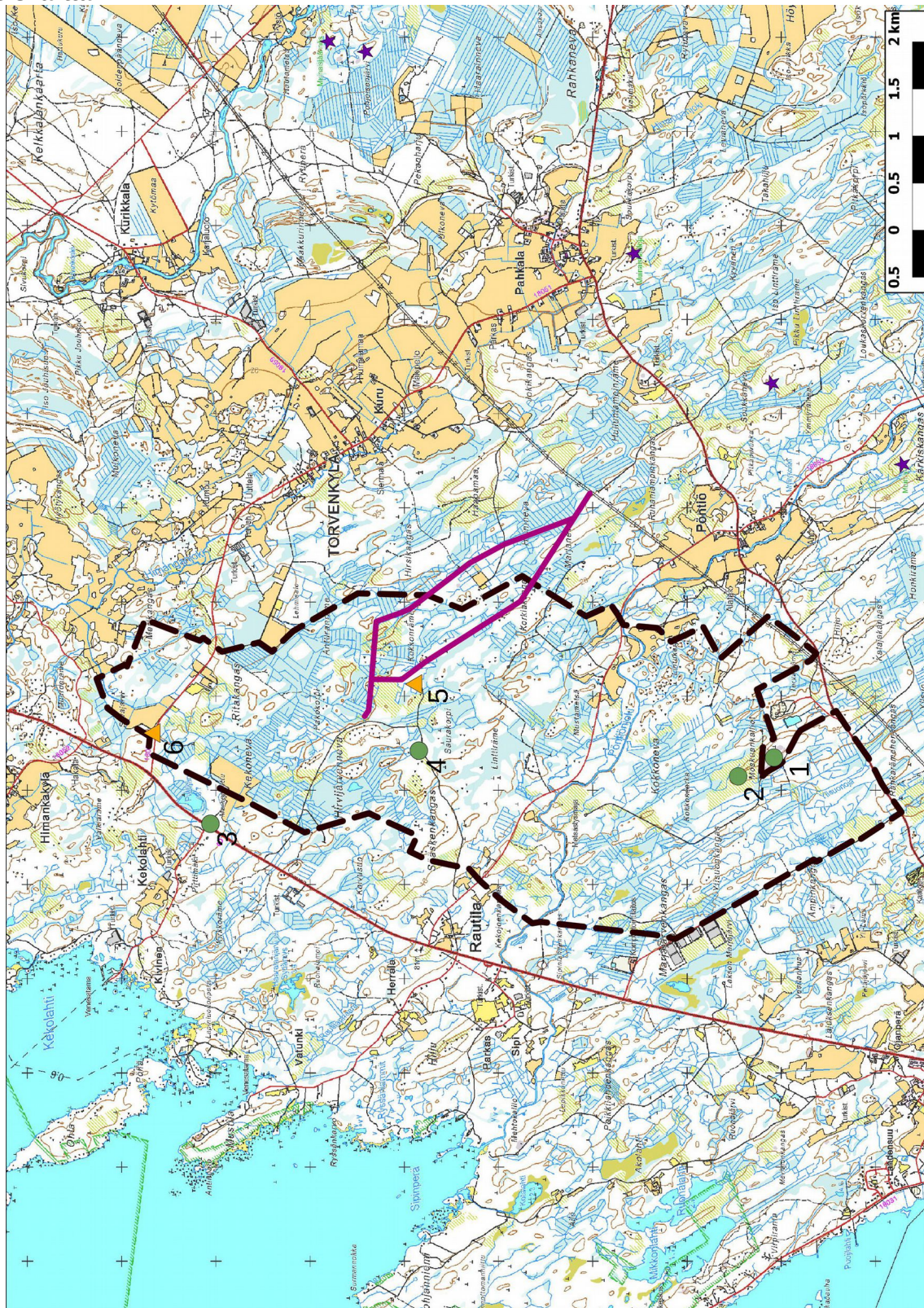
2.12.2014

Jaana Itäpalo

⁷ Suur-Kalajoen historia 2, s. 269-277.

7. Yleiskartta

Karttarasteri MML@ 06/2014

Tuulivoimapuiston suunnittelualue ja vaihtoehtoiset voimalinjareitit. Hankealueen tuntumassa sijaitseva tunnettu kohde 1 Moskuakalliot ja uudet muinaisjäännöskohteet 2-4, muut kulttuuriperintökohteet 5-6 merkitty kolmioilla. Lähialueen tunnetut arkeologiset löytö- ja havaintopaikat merkitty tähdillä.

8. Kohdehakemisto

Kohde	sivu	tyyppi/ tyypin tarkenne	ajoitus	lkm	luokka
1 Moskuankalliot	15	hautapaikat, hautaröykkiöt	rautakausi	4	2
2 Moskuankalliot 2	17	hautapaikat, hautaröykkiöt	rautakausi	2	1
3 Toolinpelto	20	kivirakenteet, rakkakuopat	rautakausi	5	1
4 Sääskenkangas	24	työ- ja valmistuspaikat, tervahaudat	historiallinen	1	1
5 Kokko	24	asuinpaikat, rakennusten perustukset	resentti	3	3
6 Syväjärvi	26	asuinpaikat, rakennusten perustukset	resentti	2	3

Taulukko. Luokka: 1. uusi muinaisjäännöskohde 2. tunnettu muinaisjäännöskohde 3. muu kulttuuriperintö-kohde 4. muu inventointihavainto.

9. Kohdetiedot

Esihistorialliset muinaisjäännökset

1 Moskuankalliot

Mj-rekisteri: 1000012386
Laji: kiinteä muinaisjäännös
Tyyppi: hautapaikat
Tyypin tarkenne: hautaröykkiöt
Ajoitus yleinen: rautakautinen
Lukumäärä: 4
Rauhoitusluokkaehdotus: 2

Paikkatiedot:
Karttanumero: 241307, UQ421
Koordinaatit:
 röykkiö 1 P:7111077 I:340349
 röykkiö 2 P:7111063 I:340364
 röykkiö 3 P:7111057 I:340366
 röykkiö 4 P:7111054 I:340368
 z 25,00 m mpy

koordselite: gps-mittaus, suurin kohteen röykkiö no. 1, koordinaatit muutettu
rajaus: museoviraston rekisteriportaalin mukaan

Inventointimenetelmät: pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset: 2008 Kaisa Lehtonen ja Pentti Rislä, tarkastus

Maastotiedot: Himangan keskustaajamasta n. 4,5 km koilliseen, Pöntiöntieltä pohjoiseen johtavan metsä-tien varrella, Moskuankallioilla kaakkois-luodesuuntaisella avokallioalueella, kallion lakialueen luoteispäässä ja -reunassa. Puusto on nuorta mäntymetsää. Avokallioiden välissä on pintakasvillisuuden peittämiä alueita

Kuvaus: rekisteriportaali: "Alueella on yksi suurempi ja 2-3 pienempää röykkiötä. Röykkiöistä suurin on sel-

värajainen, kooltaan noin 7 x 5 metriä ja muodoltaan pyöreähkö. Pienemmät rökkiöt sijaitsevat tästä noin 24 metriä kaakkoon. Ne ovat matalia ja niissä kivet ovat enemmän hajallaan kuin edellä kuvatussa suuremman rökkiössä. Pienempien rökkiöiden tarkkaa lukumäärää on vaikea määrittää, koska joukossa on myös selvää luonnonkivikkoa.

Kohteen ympäristö viittaisi pronssikautiseen ajoitukseen, mutta kohteen korkeus (25 m mpy) mahdollistaa ajoituksen vasta rautakaudelle.

Lisäksi kallioalueella havaittiin runsaasti kvartsijuonteita.”

2014: Kohteen rökkiöt olivat ennallaan. Inventoinnissa varmistettiin, että muinaisjäännösalue ei yllä aieman rajauksen ulkopuolelle. Topografian perusteella ei ole oletettavaa, että kohde ylittäisi mäen alarinteille, jotka ovat hyvin kivikkoisia ja myös suhteellisen jyrkkiä. Noin 40 m rökkiöiden eteläpuolella on avokallioiden reunalla keskittymä irtonaisia kiviä, jotka voivat ehkä olla jäännös hajonneesta rökkiöstä. Tätä ei kuitenkaan voitu varmistaa.

Muinaisjäännökseksi rajatulla alueella voi olla hautauksia, joista ei näy maanpinnalla minkäänlaisia rakenteita, ja niitä ei voi tunnistaa pintapuolisessa tarkastelussa. Hautauksia voi siis olla tämän tyyppisissä kohteissa enemmän kuin mihin rökkiöiden tai muiden maan pinnalla näkyvien rakenteiden määrä saattaa viitata. Yhdessä rökkiössä voi olla myös useampia hautauksia.

Vaikutusten arvio: Etäisyys länsipuolelle suunniteltuun pääsytiehen on n. 70 m, pohjoispuolella pääsytiehen n. 120 m ja koillispuolella lähimpään tuulivoimalan paikkaan n. 380 m. Suunnitelmien toteutuksella ei olisi vaikutusta kohteeseen.

Kohteen suurin rökkiö no. 1 kuvattu luoteeseen.

Moskuankalliot, röykkiöt 1-4, mahdollinen hajonnut rökkiö merkitty vinoneliöllä. Suunnitellut uudet tai parantavat tiet merkitty sinisellä katkoviivalla.

2 Moskuankalliot 2

Mj-rekisteri:

Laji:	-
Tyyppi:	kiinteä muinaisjäännös
Tyypin tarkenne:	hautapaikat
Ajoitus yleinen:	hautaröykkiöt
Lukumäärä:	rautakautinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	2

Paikkatiedot:

Karttanumero: 241308, UQ421

Koordinaatit:

röykkiö 1 P: 7111457 I: 340150

röykkiö 2 (osin vaurioitunut) P: 7111443 I: 340162

z n. 20 m mpy

koordiselite: röykkiö 1

rajaus: gps-mittaus, aluomainen, näkyvien rakenteiden mukaan ja arvion mukaan mahdollisesti tuhoutuneesta rökkiöalueesta

Inventointimenetelmät:

Aiemmat tutkimukset: pintahavainnointi

Maastotiedot: Himangan keskustaajamasta n. 4,7 km koilliseen, Pöntiöntieltä pohjoiseen johtavan metsätien varrella, Moskuankallioilla kaakkois-luodesuuntaisella avokalliolla, kallioalueen pohjoiskärjessä. Ympärvät alueet on avohakattu ja metsäaurattu. Kallioiden eteläpuolella kasvaa taimikkoa.

Kuvaus: Röykkiöt sijaitsevat kapean avokallion ja avohakattun ja metsäauratun alueen välissä, hieman suojaisemmassa notkelmassa avokallioiden etelälaidalla. Auraus on ulottunut kallioiden reunaan asti. Paikalla on säilynyt yksi röykkiö ja toinen röykkiö, joka on jonkin verran vaurioitunut metsäaurauksessa. Lisäksi auratul-

la alueella on havaittavissa mahdollisia merkkejä tuhoutuneista röykkiöistä. Röykkiö 1 on muodoltaan pyöreähkö, n. 4,5 x 3,5 metrin kokoinen, n. 60 cm korkea, rakenne koostuu vaihtelevan kokoisista kivistä, päällä on joitakin laattamaisia kiviä. Kivien pinnalla kasvaa eri jäkälälajeja. Röykkiö 2 on muodoltaan soikeahko, n. 3,5 m halkaisijaltaan ja n. 60 cm korkea. Etelä-lounaisreuna on vaurioitunut metsänaurauksessa.

Mahdollisesti röykkiöitä on ollut enemmänkin, mutta maaperä on hyvin kivikkoista ja metsäaurattu, eikä niitä varmuudella tunnistettu. Muinaisjäännösalueeksi rajattiin havaittujen rakenteiden lähiympäristö ja alue, missä röykkiöitä arvellaan voineen olla.

Vaikutusten arvio: Etäisyys pohjoispuolelle suunniteltuun tuulivoimalan paikkaan on n. 230 m ja luoteispuoleiseen pääsytiehen n. 120 m. Suunnitelmien toteutuksella ei olisi vaikutusta kohteeseen.

Moskuankalliot 2, röykkiö 1 kuvattu lounaaseen.

Moskuankalliot 2, röykkiö 1, röykkiön päälle asetettu iso laattamainen kivi.

Moskuankalliot 2, metsänaurauksessa osin vaurioitunut röykkiö 2 kuvattu kaakkoon.

Moskuankalliot 2, alueen rajausta punaisella, rökkiöt 1-2 merkitty ympyröillä. Tuulivoimaloiden paikat merkitty tähdillä, tielinjaukset katkoviivalla.

3 Toolinpelto

Mj-rekisteri:

Laji:	-
Tyyppi:	kiinteä muinaisjäännös
Tyyppin tarkenne:	kivirakenteet
Ajoitus yleinen:	rakkakuopat
Lukumäärä:	rautakautinen
Rauhoitusluokkaehdotus:	5
	2

Paikkatiedot:

Karttanumero:	241308, UQ421
Koordinaatit: kuoppa 1	P: 7117058 I: 339647
kuoppa	P: 7117048 I: 339624
kuoppa	P: 7117039 I: 339627
kuoppa	P: 7117033 I: 339629
kuoppa	P: 7117058 I: 339668
rökkiö (resentti)	P: 7117054 I: 339643
kuoppa (resentti)	P: 7117053 I: 339641
kivilatomus (resentti ?)	P: 7117059 I: 339657

z n. 18-20 m mpy

koordiselite:	rakkakuoppa 1
rajaus:	gps-mittaus, aluomainen, näkyvien rakenteiden mukaan
Inventointimenetelmät:	pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset:	-

Maastotiedot: Kalajoen keskustasta n. 17,5 km lounaaseen, välittömästi valtatie 8 itäpuolella avorakassa ja sen reunoilla kivikkoisella pienellä kohoumalla. Rakka on osin jäänyt valtatie 8 alle. Kohteen pohjoispuo-

lella kulkee ajotie itäpuoliselle pellolle. Puusto on sekametsää.

Kuvaus: Paikalla on kuusi kuoppaa, joista kuoppa 1 sijaitsee avorakassa, muut avorakan reunoilla, missä pintakasvillisuutta on enemmän ja puustoa jonkin verran. Lisäksi paikalla on rökkiö ja pieni kivilatomus. Rökkiö on syntynyt lähihistoriassa ja todennäköisimmin myös kivilatomus. Kuoppa 1:ä voi rakenteen perusteella pitää esihistoriallisena ja osaa muistakin kuopista. Paikalla on voinut olla rautakaudella kalastajien tai hyljestäjien pyyntitukikohta vaiheessa, jolloin alue oli pieni kari.

Kuoppa 1 on kooltaan n. 2,5 x 2 m ja noin 50-60 cm syvä, reunoilla erottuu selvästi ladottua vallia. Kivien pinnassa kasvaa eri jäkälälajeja. Mahdollinen tilapäissuoja.

Kuoppa 4 on osin tuhoutunut, kun sen kohdalta ja luoteispuolelta on otettu kiviä ja maata. Se on alun perin ollut n. 4,5-5 m halkaisijaltaan. Nykyisin syvyys on reunasta pohjaan mitattuna n. 1,6 m, säilynyt osa vallista on enimmillään n. 2 m leveä ja n. 50 cm korkea. Pintaa peittää sammal ja varpukasvillisuus. Joskus myös historiallisen ajan kellareiden pohjat saattavat muistuttaa ko. kaltaisia rakenteita.

Itäisin kuoppa 6 on useita metrejä pitkä ja on myös voinut syntyä, kun kohdalta on otettu kiviä. Paikalta on otettu kiviä myös lähihistoriassa rakan koillisreunalta.

Kuopat 2 ja 5 ovat n. 1-1,3 m halkaisijaltaan ja n. 50 cm syviä.

Rökkiö on ladottu ison maakiven/maakivien päälle, muoto on kekomainen/kartiomainen, korkeus n. 1,3 m ja halkaisija n. 2 m. Osassa kiviä ei ole pintakasvillisuutta. Rökkiön pohjoispuolella sijaitseva kuoppa (kuoppa 3) on syntynyt rökkiön rakentamisessa. Kuoppa on jyrkkäreunainen, n. 2,5 m halkaisijaltaan ja yli metrin syvyinen.

Rakan itäpuolitse kiersi aiemmin tie, joka lienee 1600-1700-luvun rantatien linjausta. Pohjoispuolisen pelto-tien pohjoispuolella havaittiin selvä vanha tien pohja, jota on parannettu tasoittamalla ja siihen on ajettu maata ja kiviä. Tässä inventoinnissa varmistettiin, että vanha tielinja ei sijoitu hankealueelle, ja sitä ei tarkemmin kartoitettu.

Vaikutusten arvio: Etäisyys koillispuolelle suunniteltuun tuulivoimalan paikkaan ja pääsytiehen on yli 500 m. Sijoitussuunnitelmien toteutuksella ei olisi vaikutusta kohteeseen.

Rakkakuoppa 1 luoteeseen. Etualla kuopan itäreunan ladottuja kiviä.

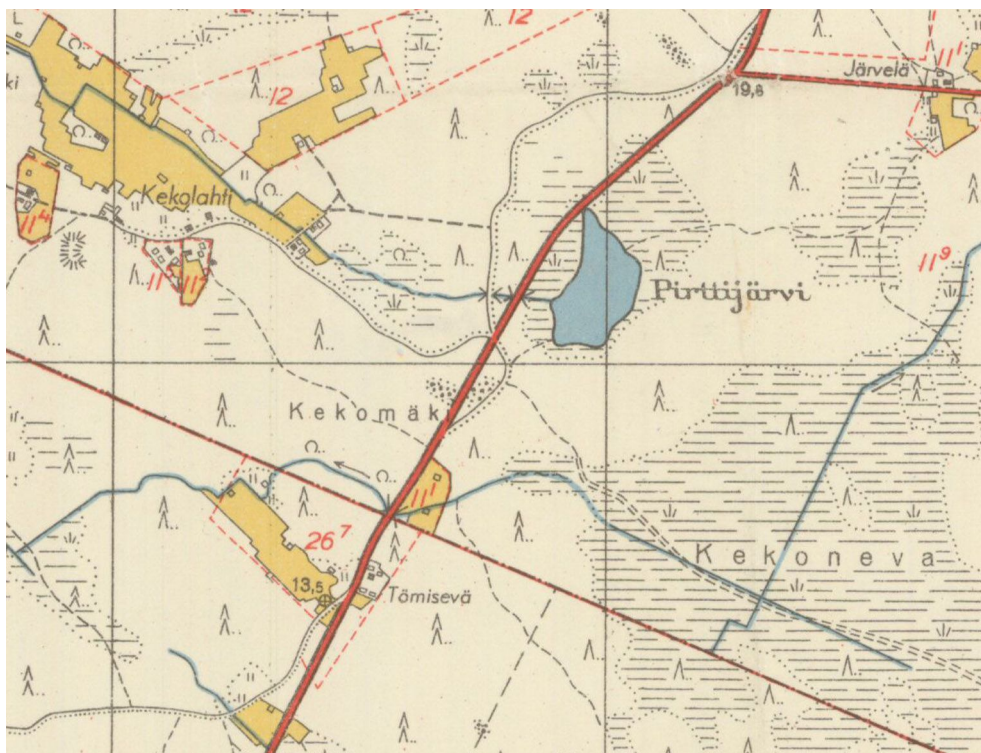
Rakkakuoppa 4 länteen. Kuopan kohdalta ja sen luoteispuolelta on otettu kiviä ja maata, minkä seurauksena rakenne on osin tuhoutunut.

Näkymä lounaaseen avorakalle. Nuoli osoittaa röykkiötä, joka erottuu hyvin ympäristöstään. Rakkakuopan 1 valli erottuu kuvassa heikosti sen oikealla puolella edessä.

Toolinpelto, muinaisjäännösalueen raja, rakkakuopat numeroitu 1-6, pieni kivilatomus merkitty neliöllä ja rökkiö vinoneliöllä.

Vuoden 1952 peruskartassa näkyy alueen eteläpuolella Tömisevän tila sekä vanha tie, joka kiersi rakan itäpuolelta. Tie on ilmeisesti 1700-luvun rantatien linjausta, kartta: <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Historiallisen ajan muinaisjäännökset

4 Sääskenkangas

Mj-rekisteri:	-
Laji:	kiinteä muinaisjäännös
Tyyppi:	työ- ja valmistuspaikat
Tyyppin tarkenne:	tervahaudoit
Ajoitus yleinen:	historiallinen
Lukumäärä:	1
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
Paikkatiedot:	
Karttanumero:	241308, UQ421
Koordinaatit:	P: 7114846 I: 340423
koordselite:	gps-mittaus, pistemäinen
rajaus:	-
Inventointimenetelmät:	pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset:	-

Maastotiedot: Himangan keskustaajamasta n. 7,5 km pohjoiskoilliseen, Rautila-Pönttiö tieltä itään johtavan metsätien varrella. Kivikkoisen kankaan länsilaidalla, lähiympäristössä kasvaa tiheää nuorta kuusivaltaista metsää.

Kuvaus: Paikalla on n. 7 m halkaisijaltaan oleva tervahauta, lyhyt ja kapea halssi suuntautuu luoteeseen. Kohde erottuu maastossa huonosti tiheän nuoren puuston takia. Lähistöllä havaittiin liikuteltuja kiviä ja muita merkkejä ihmistoiminnasta, jotka liittyvät tervanhaudan rakentamiseen tai muulla tavoin paikan tervantuo-
tantoon. Tervapirttiä ei kohteen lähistöltä löytynyt.

Vaikutusten arvio: Etäisyys pohjoiskoilliseen suunniteltuun tuulivoimalaan on n. 230 m ja itäpuolelle pääsytien n. 70 m. Ei vaikutusta.

Muut kulttuuriperintökohteet

5 Kokko

Mj-rekisteri:	-
Laji:	muu kulttuuriperintökohde
Tyyppi:	asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	rakennusten perustukset
Ajoitus yleinen:	resentti
Lukumäärä:	3
Rauhoitusluokkaehdotus:	-
Paikkatiedot:	
Karttanumero:	241308, UQ421
Koordinaatit: rakennuksen perusta	P: 7114872 I: 341129
rakennuksen jäänteitä	P: 7114880 I: 341145
kaivo	P: 7114854 I: 341160
koordselite:	gps-mittaus, rakennuksen perusta, pistemäinen
rajaus:	-
Inventointimenetelmät:	pintahavainnointi, kairaus
Aiemmat tutkimukset:	-

Maastotiedot: Himangan keskustaajamasta n. 7,9 km koilliseen Kokkonrämeen suuntaan johtavan metsätien päässä. Lähiympäristö on avohakattu, alueelle on kaivettu hiljattain useita pitkiä oja.

Kuvaus: Paikalla on jäänteitä kahdesta rakennuksesta sekä kaivosta. Mahdollisesti lähellä kaivoa sijaitisi myös rakennus, mutta sitä ei voinut varmistaa kohdalla olevan puupinon vuoksi. Paikalla on ollut torppa jo 1800-luvulla. Vuoden 1952 peruskartalle paikalle on merkitty Kokon tila peltoalueineen, ks. kartta sivulla 12.

Vaikutusten arvio: Kohde ei ole muinaisjäännös eikä lain suojelema. Vaikutuksia ei arvioitu.

Ote Kalmbergin 1850-luvun maastokartasta, johon merkitty Kokon torppa. Siitä oikealle alas sijaitsi Karhulan torppa, https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/6838/URN_NBN_fi_jyu-2007876.pdf

Rakennuksen jäänteitä.

Sijainti ks. kartta s. 14.

6 Syväjärvi

Mj-rekisteri:

Laji:	-
Tyyppi:	muu kulttuuriperintökohde
Tyyppin tarkenne:	asuinpaikat
Ajoitus yleinen:	rakennusten perustukset
Lukumäärä:	resentti
Rauhoitusluokkaehdotus:	2
	-

Paikkatiedot:

Karttanumero:	241308, UQ421
Koordinaatit: rakennuksen perusta	P: 7117650 I: 340610
kuvas	P: 7117672 I: 340594

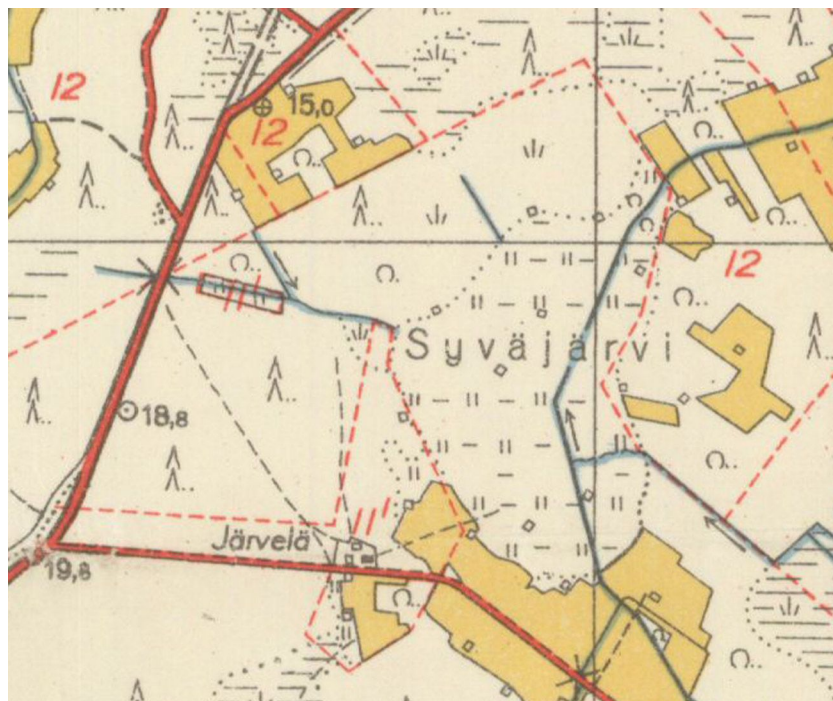
koordiselite:	gps-mittaus, rakennuksen perusta, pistemäinen
rajaus:	-

Inventointimenetelmät:	pintahavainnointi
Aiemmat tutkimukset:	-

Maastotiedot: Kalajoen keskusta n. 16,6 km lounaaseen Torvenkyläntien varrella välittömästi tien pohjoispuolella Syväjärven peltoalueiden lounaispuolella. Paikalla kasvaa vanhoja kuusia.

Kuvaus: Asuinrakennuksen perustuksen jäänteet, jossa on myös hormin jäänteet, ja kiukaan jäänteet, mahdollisesti saunan. Lisäksi on muita epäselvempiä rakenteita. Vuoden 1952 peruskartalle kohdalle on merkitty Järvelän tila. Syväjärven peltojen kohdalla sijaitsi aiemmin järvi.

Vaikutusten arvio: Kohde ei ole muinaisjäännös eikä lain suojelama. Vaikutuksia ei arvioitu.

Järvelän tila kuivatun Syväjärven lounaispuolella. Ote vuoden 1952 peruskartasta, kartta: <http://vanhatpaine-tutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Rakennuksen perusta, kuusikossa näkyvissä myös savupiipun hormi.

Sijainti, kartta s. 14.

11. Aineistoluettelo

Digitaalinen aineisto:

Arkistolaitoksen pitäjänkartasto Himanka, <http://digi.narc.fi/digi/dosearch.ka?o=11>

Geologian tutkimuskeskus,
http://www.gtk.fi/tietopalvelut/geologiset/kartta_aineistot/, <http://geomaps2.gtk.fi/geo/>

Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto, <http://www.vanhakartta.fi/>

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu,
<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>
Maanmittauslaitos,
<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museovirasto: Kulttuuriympäristön rekisteriportaali:
<http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>
Museovirasto, Kulttuuriympäristön tutkimusraportit, Kalajoki:
<http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

Kirjallisuus:

Suur-Lohtajan historia 1. 1957.
Suur-Lohtajan historia 2. 1977.

Muu aineisto:

Schulz Hans-Peter, rannansiirtymistaulukko, julkaisematon.

Schulz Hans-Peter ja Itäpalo Jaana, Lestijokilaakson historia. CD-rom. Lestijärvenkunta 2003.